

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	19
1. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ – ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	23
1.1. Οι βασικοί τύποι της μετανάστευσης	24
1.1.1. Γενικότεροι τύποι μεταναστεύσεων	24
1.1.2. Ειδικότεροι τύποι μεταναστεύσεων	26
1.1.3. Χαρακτηριστικά των σύγχρονων μεταναστευτικών ρευμάτων	29
1.1.4. Αιτίες και παράγοντες της εσωτερικής μετανάστευσης	30
1.1.5. Οι αιτίες των εξωτερικών μεταναστευτικών ρευμάτων	31
1.1.5.1. Οικονομική και αναπτυξιακή προσέγγιση	31
1.1.5.2. Αιτίες διεθνών εξωτερικών και εσωτερικών μεταναστεύσεων, που είναι σχετικές και με αιτίες εσωτερικών μεταναστεύσεων	32
1.2. Αποτελέσματα και συνέπειες της μεταναστευτικής κίνησης	33
1.2.1. Εννοιολογικές θεωρητικές προσεγγίσεις	33
1.2.2. Ειδικές περιπτώσεις συνεπειών της εξωτερικής μετανάστευσης. Το λαθρομεταναστευτικό πρόβλημα της Ελλάδας	35
2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΡΟΩΝ	39
2.1. Από της εμφάνισης του ανθρώπου μέχρι το μέσον, περίπου, της δεύτερης δεκαετίας (2018) του 21 ^{ου} αιώνα	39
2.2. Ειδικές μορφές, διαστάσεις, διαχρονικές κατευθύνσεις και αιτίες των μεταναστευτικών ρευμάτων	40
2.3. Το μεταναστευτικό ρεύμα των Ρομά	43
3. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΕΘΝΟΣ, ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ, ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ	81
3.1. Εισαγωγικά	81
3.2. Η περίπτωση της Ελλάδας ως προς την ιθαγένεια και την πολιτογράφηση	81
3.3. Η εθνικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)	83
3.4. Οι αλληλοεπιδράσεις ιθαγενών και αλλοδαπών στην Ελλάδα και διεθνώς	83
4. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ – ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ – ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ	87
4.1. Εισαγωγικά	87
4.1.1. Γενικά περί δικαιωμάτων	88

4.1.2. Το Ελληνικό Συνταγματικό πλαίσιο των δικαιωμάτων των νόμιμων αλλοδαπών	92
4.1.3. Συνταγματικοί κανόνες των νόμιμων μεταναστών	93
4.1.3.1. Ατομικά δικαιώματα	93
4.1.3.2. Κοινωνικά δικαιώματα	94
4.1.4. Δικαστική Προστασία αλλοδαπών	95
4.1.5. Δικαιώματα προσφύγων και πολιτικό άσυλο	96
4.1.6. Δικαιώματα, υποχρεώσεις και περιορισμοί, που ισχύουν για τους αλλοδαπούς στην Ελλάδα	97
4.1.7. Προτάσεις για μία θετική προσέγγιση των δικαιωμάτων των μεταναστών (νομίμων και μη νομίμων)	100
4.2. Διεθνείς ρυθμίσεις για τη μετανάστευση και άλλες σχετικές	101
4.3. Το Ελληνικό νομικό πλαίσιο του μεταναστευτικού φαινομένου	102
4.3.1. Αρχικό νομικό πλαίσιο ρύθμισης της μετανάστευσης	102
4.3.2. Νεότερο νομικό πλαίσιο ρύθμισης της μετανάστευσης (1991-2018)	103
4.3.3. Νομιμοποίηση μεταναστών με άδεια παραμονής βάσει του ισχύοντα θεσμικού πλαισίου. Μετανάστες και πρόσφυγες χωρίς χαρτιά	115
4.3.4. Το κείμενο του Ν.3838/24-03-2010, κατά την έναρξη της κοινωνικοοικονομικής κρίσης στην Ελλάδα	115
4.3.5. Αρνητικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις του Νόμου 3838/10	125
4.3.6. Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις, Υπουργικές Αποφάσεις, και Πράξεις της Διοίκησης (Υπουργείου Εσωτερικών), σχετικές με την ιθαγένεια και την πολιτογράφηση, κατά την περίοδο 2010-2017	126
4.3.7. Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου	127
4.3.8. Το Συνταγματικό Καθεστώς της Ελλάδας	128
 5. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ-ΔΑΝΕΙΟ ΚΑΙ ΧΡΕΟΣ - ΣΧΕΤΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	131
5.1. Νόμιμοι μετανάστες	131
5.2. Μη νόμιμοι μετανάστες και αγορά εργασίας	133
5.3. Προτάσεις για το εργασιακό καθεστώς των μεταναστών	133
5.4. Το νέο εργασιακό καθεστώς στην Ελλάδα	134
5.5. Διεθνείς μεταναστεύσεις και οικονομική ανάπτυξη	170
5.6. Μεταναστευτικές πολιτικές σε στρατηγικές ανάπτυξης προς όφελος όλων. Η περίπτωση της Ελλάδας και η σχετική πολιτική	172
5.7. Ηθική και κοινωνικοοικονομική κρίση	175
5.8. Η τελευταία κοινωνικοοικονομική προβληματική της Ελλάδας, κατά τα έτη 2015-2017: πρόσφυγες – μετανάστες – κρίση - Ευρωπαϊκή Ένωση	179
5.8.1. Η προσφυγική και μεταναστευτική έξαρση και ροή από την Ανατολή στην Ευρώπη	179
5.8.2. Η επιδείνωση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα	182

6. ΠΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ	187
6.1. Ορισμός, εννοιολογικές διευκρινήσεις	187
6.2. Η ανισότητα μεταξύ των χωρών	188
6.3. Οι παράγοντες και οι συνέπειες της πτώχειας	189
6.4. Η πτώχεια στην πορεία της κοινωνικο-οικονομικής σκέψης	189
6.5. Στατιστικά στοιχεία για την πτώχεια και συμπεράσματα για την κρίση γενικώς	190
7. ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	193
7.1. Η μετανάστευση από τρίτες χώρες (immigration) ως αμφίσημη προσέγγιση για την ευρωπαϊκή ένωση, κατά τα έτη 2000 – 2017	193
7.2. Το δικαίωμα ζημιογόνου ασύλου	194
7.3. Τα ψευδή προσχήματα της συνανάπτυξης	195
7.4. Η δημοκρατία στον κίνδυνο της παγκοσμιοποίησης των φακέλλων ..	196
7.5. Το θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μετανάστευση, το άσυλο και τα σύνορα	197
7.6. Η μετανάστευση (immigration) από πρόσωπα – πολίτες του εξωτερικού (από την Ε.Ε. ή από μία τρίτη χώρα) στο έδαφος του κράτους – μέλους της Ε.Ε – 27	199
7.7. Συνθήκες αντιπαλότητας με τους μετανάστες. Το πρόβλημα της επίβλεψης των εξωτερικών συνόρων	199
7.8. Απόκτηση της ιθαγένειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση – 27	202
7.9. Αναγνώριση των απάτριδων ή των υπηκόων των τρίτων χωρών ως προσφύγων	203
7.10. Η εθνική νομοθεσία χωρών της Ε.Ε. για την πρόβλεψη του «εγκλήματος αλληλεγγύης» στο μεταναστευτικό πεδίο	203
7.11. Προβληματική της Ε.Ε. απέναντι στο μεταναστευτικό ρεύμα	205
7.12. Απόκτηση εθνικότητας (ή ιθαγένειας) στην Ε.Ε. και αντικίνητρα αποθάρρυνσης εξόδου των μεταναστών. Σχετικά στατιστικά στοιχεία	205
7.13. Δημογραφικές – στατιστικές μεθοδολογίες και εκτιμήσεις	206
7.14. Μετανάστευση, εγκληματικότητα και κοινωνικές εκτιμήσεις	207
7.15. Στατιστικές εκτιμήσεις και συσχετίσεις της μεταναστευτικής εγκληματικότητας στην Ελλάδα	207
8. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	211
8.1. Πολιτική, πολιτεία, κράτος	211
8.2. Έννοια, κανόνες, δράσεις	211
8.3. Η σημασία της μεταναστευτικής πολιτικής	213
8.4. Βασικές αρχές μεταναστευτικής πολιτικής	214
8.5. Για μία νέα μεταναστευτική πολιτική	214
8.6. Πολιτικές ρύθμισης της μετανάστευσης	214

8.7. Μετανάστευση, ενσωμάτωση μεταναστών και μεταναστευτική πολιτική. Προσέγγιση του μεταναστευτικού φαινομένου και της κοινωνικής ενσωμάτωσης	216
8.7.1. Εισαγωγικές έννοιες	216
8.7.2. Λόγοι, που οδηγούν στην ενθάρρυνση της διαμόρφωσης και άσκησης μίας ενεργού πολιτικής ενσωμάτωσης των μεταναστών από τη χώρα υποδοχής	217
8.7.3. Περιεχόμενο των αιτιωδών σχέσεων της διαδικασίας κοινωνικής ενσωμάτωσης και αφομοίωσης των μεταναστών	218
8.7.4. Οι έξι βασικές αρχές, που διέπουν το Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης του Υ.Ε.Α.Η.Δ., όσον αφορά στους υπηκόους τρίτων χωρών ...	220
8.7.5. Τελικά συμπεράσματα – προτάσεις για την Ελληνική μεταναστευτική πολιτική	221
9. Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	223
10. ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΝ	235
11. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	237
12. ΕΠΙΜΥΘΙΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	239
13. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ	243
13.1. Η εκπαιδευτική πολιτική για τους μετανάστες στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	243
13.1.1. Μετανάστευση και εκπαίδευση	247
13.1.2. Η ροή των μεταναστευτικών ρευμάτων προς την Ελλάδα	252
13.1.3. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η εκπαίδευση των μεταναστών	254
13.1.4. Ξενοφοβία, κοινωνικές διακρίσεις, κοινωνικός ρατσισμός και αποκλεισμός	256
13.1.5. Ο αποκλεισμός των μεταναστών από την άσκηση των δικαιωμάτων	257
13.1.5.1. Η συμβολή της εκπαίδευσης στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού	259
13.2. Το κοινωνικό και το μορφωτικό κεφάλαιο. Εννοιολογική προσέγγιση	260
13.2.1. Ο «επιπολιτισμός» των μεταναστών ή ο ενδιάμεσος πολιτισμός ...	263
13.2.2. Ο επιπολιτισμός των μεταναστών στη σύγχρονη Ελλάδα	266
13.2.3. Πολιτισμική «ετερότητα» και εκπαίδευση των ατόμων, που εντάσσονται σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες	268

13.3. Παγκοσμιοποίηση, πολυπολιτισμικότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση	269
13.3.1. Παγκοσμιοποίηση	269
13.3.2. Η Παγκοσμιοποίηση και ο Ευρωπαϊκός χώρος	271
13.3.3. Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση	273
13.3.4. Μετανάστευση, οικονομική κρίση και πολυπολιτισμικότητα	277
13.3.5. Πολυπολιτισμικότητα και Διαπολιτισμικότητα- Ζητήματα ορολογίας	282
13.3.5.1. Πολιτισμός και Κουλτούρα	282
13.3.5.2. Η διαπολιτισμική ικανότητα (Intercultural Competence)	284
13.3.5.3. Κριτήρια ανίχνευσης της διαπολιτισμικής ικανότητας	288
13.4. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	290
13.4.1. Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	293
13.4.2. Προσδοκίες από τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	296
13.4.3. Ζητήματα και προβλήματα της Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής και της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης	299
13.4.4. Ζητήματα - ερωτήματα σχετικά με τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	301
13.4.5. Η υπόσταση, ο σκοπός, οι στόχοι και το περιεχόμενο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης	301
13.4.5.1. Αποδέκτες της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης	304
13.4.5.2. Θεωρητική θεμελίωση της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης	305
13.4.5.3. Πώς εφαρμόζεται η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση;	309
13.5. Η μελέτη της εκπαίδευσης των μεταναστών μαθητών στην Ελλάδα	361
13.6. Η διδασκαλία της γλώσσας (της μητρικής και της δεύτερης ή ξένης) στα παιδιά των μεταναστών και η απόκτηση της γλωσσικής ικανότητας	389
13.7. Διγλωσσία και εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών	419
13.8. Γενικές εκτιμήσεις της διγλωσσίας των μεταναστών παιδιών και εφήβων	446
13.9. Εκπαίδευση ενήλικων μεταναστών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	447
13.10. Αποτίμηση της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ελλάδας για τους μετανάστες, με έμφαση στον τομέα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	464
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ-Α	
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ 1-12 ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	469
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – 1.Α	
ΠΟΣΟΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ	469

1. Επιστήμη – επιστήμες	469
1.1. Εννοιολογικές προσεγγίσεις	469
1.2. Εκπλήρωση του σκοπού της Επιστήμης	469
2. Επιστημολογία	470
3. Μέθοδος – Μεθοδολογία – Κοινωνικές επιστήμες	470
3.1. Μέθοδος (méthode)	470
3.2. Μεθοδολογία (Methodology, méthodologie)	472
3.3. Μεθοδολογία Κοινωνικών Επιστημών	473
4. Έρευνα – μέθοδοι έρευνας – κοινωνική επιστήμη	473
4.1. Έρευνα (research – recherche)	473
4.2. Μέθοδοι επιστημονικής έρευνας	475
4.3. Κοινωνική Έρευνα – Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας	475
4.4. Στατιστική – οικονομομετρική μέθοδος – τεχνικές έρευνας	476
4.5. Πρώτη προσέγγιση στη δυναμική ανάλυση του γνωστικού πεδίου της δημογραφίας και της κοινωνικής κινητικότητας πληθυσμών	478
4.6. Μεθοδολογία έρευνας στις εμφανιζόμενες σχέσεις μεταξύ διάφορων κοινωνικο-οικονομικών μεγεθών, που εμπλέκονται στο μεταναστευτικό φαινόμενο και γενικότερα στο φαινόμενο των μετακινήσεων πληθυσμών	478

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – 2.Α

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο της δημοσιας διοίκησης, του επαγγελματικού προσανατολισμού, της απασχόλησης, της κατάρτισης και των σχετικών εργασιακών σχέσεων	481
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – 3.Α

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	489
-------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - 4.Α

ΣΤΟΙΧΕΙΑ, ΘΕΣΕΙΣ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ, ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ, ΚΥΡΙΩΣ, ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014 - 2017 ΚΑΙ, ΚΑΤΑ ΠΡΟ- ΒΛΕΨΗ, ΣΤΟ ΕΤΟΣ 2018, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ ΣΤΑ ΚΕΦΑ- ΛΑΙΑ 1-12 ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ. ΕΠΙΣΗΣ, ΔΙΑΦΟΡΕΣ, ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΟ ΠΕ- ΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ (ΚΕΦΑΛΑΙΑ 1-12), ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ, ΚΟΙ- ΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ	511
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - 5.Α

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ 1-12 ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ)	533
Α.΄ Στην ελληνική γλώσσα	533
Β.΄ Στην ξένη γλώσσα	538
Γ.΄ Περιοδικά, Ειδικές Εκδόσεις, Λεξικά – Εγκυκλοπαίδειες, Επετηρίδες ...	540
Δ.΄ Διαδίκτυο	541

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ-Β

ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 13 ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ

543

1. Βιβλιογραφία: Α. ΄ Στην ελληνική γλώσσα, Β. ΄ Σε ξένη γλώσσα,
Γ. ΄ Περιοδικά, Ειδικές Εκδόσεις, Λεξικά – Εγκυκλοπαίδειες,
Επετηρίδες, Δ. ΄ Διαδίκτυο 543
2. Ειδικό θεσμικό πλαίσιο σχετικό με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση 560

ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ 561